

„Primorec“ izhaja vsakih štirinajst dni kot priloga „Soči“ brezplačno; drugače stane po pošti ali na dom pošiljan za celo leto 80 kr.; za tuje države več poštne stroški. „Soča“ z „Gosp. Listom“ in „Primorcem“ stane na leto 4 gld. 40 kr. — Uredništvo in upravnništvo je v Tržni ulici (Mercato) 12, II.

Primorec

Domači oglasi sprejemajo se le iz narodnih krogov. Plačujejo se: za šesterostopno petlitvrsto enkrat 5 kr., dvakrat 9 kr., trikrat 12 kr., večkrat po pogodbi. Vsa plačila vrše se naprej. — Posamične številke se prodajajo po 2 kr. — Rokopisi se ne vračajo.

Goriške novice.

Volilni shodi. — Kar smo že dolgo časa želeli, začelo se je izvrševati. Že pri nekaterih zborih političnega društva „Sloga“ so se izražale želje, naj bi se prirejali javni shodi, pri katerih se bo ljudstvo zbiralo, poučevalo o sočasnih razmerah in izražalo svoje želje in nazore. Taki shodi so najboljša šola za politično in društveno življenje vsakega naroda.

L. 1892. sta bila taka javna shoda v Dornbergu in pri Rebku. — Pozneje je poslanec dr. A. Gregorčič zbolel in shodov ni bilo. Letos pa so shodi prišli v razgovor pri zadnji seji društva „Sloga“, na kar je predsednik dr. A. Gregorčič hitro šel na delo in to v obliki volilnih shodov.

Od zadnje naše številke so se vršili že trije shodi in sicer v Šempasu, v Dornbergu in v Biljah. Vsi so bili v čast naši lepi Vipavski dolini. „Soča“ prinaša obširne popise govorov in drugih slavnostij. Le toliko naj omenimo, da naša gg. državna poslanca dr. Anton Gregorčič in grof Alfred Coronini ter deželni poslanec dr. Aleksij Rojč, ki ju je povsod spremljal, so bili takó sijočno in presrečno sprejeti, da bolj ni mogoče. Ljudstvo je pokazalo, da ljubi svoje poslance in da jim brezpogojno zaupa. Tak dokaz od strani ljudstva bode gg. poslanece gotovo le v vspodbujajo pri nadaljnjem delovanju v vsestransko korist našega ljubljene naroda.

Prihodnjo nedeljo bo volilni shod v Kanalu na Šegalovem dvorišču. Tudi tjakaj pridejo vsi trije prej imenovani poslanci. — Pri domači zabavi bo sodeloval „Goriškega Sokola“ dramatični odsek, pomnožen z diletanti iz Kanala, ter bo predstavljal šaloigri „Loterist“ in „Doktor Pafnucijus pa njegov sluga“. — Druge točke oskrbe kanalske moči; pri petju bodo sodelovali tudi ročinski pevci. — Kakor se vidi že iz teh vrstic, v nedeljo bo pomemben, živahen in vesel dan v Kanalu.

V nedeljo teden bo pa volilni shod v Boleu, kjer so bili poslanci se najprej naprošeni, da bi prišli tjakaj, kjer jih ljudstvo želi videti in se z njimi pogovoriti.

Takó obhodijo torej gg. poslanci Vipavsko in Soško dolino. Ako jim Bog zdravje da, bodo nadaljevali v jeseni in prihodnje leto, da stopijo tudi v Brdih, na Krasu in drugod pred svoje volilce.

Volilni shod v Kanalu. Državni poslanec dr. A. Gregorčič je sklical volilni shod v Kanal za nedeljo dne 8. julija ob 4. uri popoldne na dvorišče Šegalovo, pri katerem bo poročal o svojem delovanju. Prisotna bosta tudi državni in deželni poslanec grof Alfred Coronini ter deželni poslanec dr. Al. Rojč.

Volilci iz sodnijskega okraja kanalskega in drugih se uljudno vabijo, da bi se v obilnem številu udeležili tega shoda, pri katerem jim bo dana prilika, da bodo slišali svoje poslance ter da jim naznanijo svoje želje.

Po shodu bo prosta zabava na istem dvorišču, katere se morejo udeležiti tudi oni, ki niso bili pri volilnem shodu.

Osebnosti. — Finančni prejemnik v Gradežu g. Andrej Bavdaž je postal asistent v Trstu. — Praktikant g. Alojzij Kalin v Nogaredu je imenovan prejemnikom. — Davkarski pristav g. Peter Stabile je postal priglédnik.

Pošta na kolodvoru. — Dne 10. t. m. odprti se na goriškem kolodvoru poštne urad, o katerem smo o svojem času obširneje pisali. — Ta urad bo sprejemal tudi po noči do odhoda vsakega vlaka vsa pisma (tudi priporočena, ekspresna itd.) — Uradnikov je za zdaj 7 določenih; načelnik jim je naš rojak kontrolor g. France Furlani.

„Goriška Čitalnica“ je vsled nastopivše vročine zaključila svoje poletne izlete v okolico. V nedeljo je bil zadnji izlet v Mirn; udeležilo se ga je okoli 70 oseb. — Došle Goričane so domačini lepó počastili. — V jeseni se bodo izleti najbrže nadaljevali.

Ni mogoče prehvaliti naše „Goriške Čitalnice“ zaradi teh izletov, ki prav blagodejno uplivajo na razvitek narodnega probujanja in mišljenja v okolici.

Zató moramo čitalnični odbor le prositi, da nadaljuje s temi izleti tudi na jesen. S tem se oživlja tudi društveno življenje med člani in njih rodbinami.

V Pevni pri soškem mostu bo v tamonjem zabavišču (otroškem vrtu) družbe sv. Cirila in Metoda mala konecletna skušnja prihodnji petek ob 8. uri zjutraj. Prijatelji naše nježne mladeži so naprošeni, da se skušnje udeležijo.

Otroški vrt v Podgori sklene svoje letošnje šolsko leto v četrtek 12. junija z javnim izpitom, ki začne ob 8. uri predpoldne. Ker se ne bodo razpošiljala posebna vabila, vabijo se dobrotniki in prijatelji nežne mladine, kakor tudi njeni roditelji, tem potom k obilni udeležbi pri izpitu in šolskem sklepu.

Naša poravnava. — O poravnavi vit. Tonklija in „Soče“ sta se posebno pohvalno izražala „Slov. Narod“ in „Edinost“. Oba lista sta hvalila moder korak obeh strank ki nista hotele spravljati svojih zadev pred nepoklicane sodnike in škodljive narodne nasprotnike.

Da ni prišlo do pravde, ni bilo nič kaj ljubo „Corrieru“, „Piccolu“, „Mattinu“, „Indipendentiju“ in kar je še enakih bratcev. Zabavati so hoteli sebe in svoje bralce z našim ravsom in kavsom, a ker jim je to ušlo, zató velika nejevolja v lahonskem izraelu.

Tem listom so se vredno pridružili še drugi, ki se pa tiskajo v slovenskem jeziku. Med temi omenjamo ob kratkem neko goriško mašilce, katero umeje slogó takó, da bi rado podrlo vse, kar se v Gorici narodnega zida, zató ker njegovi duševni očetje niso, ne morejo in ne smejo biti nikjer poleg, ker nihče njih družbe ne trpi. Tem ljudem ni

nič po godu, kar naredimo; ko smo bili z vit. T. v pravdi, imenovali so nas pravdarje, prepirljivce itd., a zdaj, ko smo se z vit. T. mirno pobotali, podale sta jim obe stranki le dokaz, da jima za narod ni mar. — Dodanih je lepo število psov, za katere bomo terjali odgovor, račun in plačilo na meročajnem mestu. Podamo dodatno obtožnico. Bomo videli, kakó bodo oni zagovarjali svoje psovanje.

Prav zanimivo je pa bilo čitati ljubljanskega „Slovenca“. Ta nam je potrdil govorico, ki je pretekli teden šla od ust do ust po Gorici, da namreč nekateri gospodje so črni, drugi zopet zeleni od jeze. „Slovenec“ nam je vsled širokoznane konfuznosti svojega dopisnika vse razkril, kar znani gospodi v Gorici srce teži. Poleg tega je potrdil vse naše trditve o uzrokih našega domačega prepira, za kar smo dopisniku le hvaležni. — Ker je ta dopis prava ilustracija našega domačega prepira od l. 1889. naprej ter breznačelnosti tistih, ki so se doslej skrivali za „katoliška načela“, vrnemo s k temu najnovejšemu pojavu naših konfuzionistov v prihodnji številki. Gosp. vit. Tonkli, ako pazno prečita ta dopis, spozna srce in obisti tistih, ki so se mu doslej obešali za frak. O njih more z vso pravico vzdihnuti: „Dagli amici mi guardi Dio che dai nemici mi guarderò io!“

Dve tiskovni pravdi. — Zadnja „Soča“ je objavila uvod k obravnavi znanega Travana proti „Soči“ in „Rinnovamentu“. (Ta uvod dobé posebni naročniki „Primorca“ v prilogi.) — Nadaljevanje in konec smo priobčili v današnjem „Primorec“ ali z drobnim tiskom in bolj skrčeno, ker ste nam poročili o dveh volilnih shodih pobrali preveč prostora. — Ta tiskovna pravda je vzbudila med Slovenci cel vihar in dala je priliko, da se pospeši rešitev uprašanja o čisto slovenskih porotah. — Sodilo je 10 Lahov in 2 Slovenca in — urednika sta bila obsojena z 10 glasovi, dva pa sta zahtevala oproščenje. Dr. Frapporti je torej vedel, zakaj je odstranjal slovenske porotnike.

— Druga tiskovna pravda je končala pa brez hrupa, brez veselja naših zagrizenih nasprotnikov. Tožitelj dr. Jos. Tonkli in toženi urednik sta se pogodila izvensodno in častno za oba. Izjavo je prinesla zadnja „Soča“; ponatisnili smo jo tudi v prilogi za posebne „Primorčeve“ naročnike.

Ta poravnava je naše lahone močno poparila; nič kaj niso bili veseli, ker se niso nekoliko dni zabavali na naš račun in smejali se nam, da svoje nasprotnike kličemo za sodnike v domačem prepiru.

Ali ta poravnava je neprijetno zadela tudi poslanca prof. Čerina in ta je potegnil za seboj dr. Lisjaka, da sta se poslanstvu odpovedala; njiju izjavo je priobčil „Slovenec“, ponatisnila jo je zadnja „Soča“ v

izdaji za deželo in danes se nahaja v posebni „Primorčevi“ prilogi.

Ta korak imenovanih dveh poslancev je zadel ob odločno obsodbo vseh treznomiselnih mož katerekoli stranke. To smo videli tudi pri dveh volilnih shodih. Mi smo prejeli v tem oziru prav ostrih dopisov, katerih ne priobčimo. — Pač pa potinasmo dopis iz peresa treznega slovenskega rodoljuba, ki se glasi:

Z dežele, 2. julija. — Tiskovne pravde so pravo mečilo. Vsaka zbljuje kak otrebek na dan. Prva taka pravda, katero smo imeli na Goriškem, očistila je neki okraj stare rjovine. Lani oprostile ste nas dve taki pravdi nepotrebnih grmanskih in čifutskih življenj. Tudi letošnje pravde čistijo nam zrak. V Travanovi zadevi bilo bi prezgodaj, sklepati račune. Nikdar nas ni zapustila nada, da si pravica v tej skeleči zadevi vendarle pribori zmago in da polno zadoščenje žaljenemu pravnemu in žaljenemu narodnemu čutu, žaljeni časti Solkancev.

A druga letošnjih tiskovnih pravd pokazala se je v vsakem oziru dobrodejna. Trebi, da je kaj! — Zdaj vemo, kdo je tičal za to pravdo.

Dva poslanca odložila sta deželnozborski mandat le za to, ker sta dva zasebnika brez hrupa in škandala častno poravnala svoj spor.

Vsiljujete se tu same ob sebi dve uprašnji:

1. V kaki zvezi stojita ta dva poslanca z zasebno pravdo, v kateri sta bila uvedena le kot priči in ne drugače, zakaj in kakó sta ona dva s tožbo in vzlasti s poravnavo, s takó lepo in častno poravnavo zadeta?

2. Ali gospoda poslanca res ne vesta, kje in pred kako „poroto“ imata zagovarjati „lojalno in pošteno“ svoje postopanje?

Volilci imamo pravico staviti skušenima poslancema še

3. uprašnje: Smesta-li gospoda poslanca pred pretekom volilne dobe, enostranski, brez našega privoljenja in brez postavnih razlogov odložiti poslanstvo?

Kaj je deželnozborski mandat? Mandatum pomeni menda pooblaščenje. Modri pravniki trdijo, da je to neka pogodba. Da veže obe strani za določeni čas, da ni eden ni drugi ne sme te pogodbe pred časom razdreti, zlasti pa ne v nepravem času.

Če mi volilci ne smemo poslancu preklicati mandata pred pretekom časa, od kot izvajajo poslanci za-se to pravico.....?*)

Vsekako se pa spodobi (to je menda celó dolžnost!) da mandatar, ki odloži svoj mandat, podá račun o svojem delovanju. Ali pa mislita morda gospoda poslanca, da smo volilci le za to, da dirjamo na volišče, ki je vedno le bojišče, kedar se kteremu zljubi, skujati se iz kterega koli še tako ničevega razloga ter se nad nami maščevati, ker se ni mogel spasti nad kterim drugim?

Pa naj bo! Grenkih solz po tej dvojni izgubi ne bomo prelivali.

Zdaj pa — gospoda na račun.

Tam**) Vama bo prilika dana, dokazati (brez prisege) „lojalno in pošteno

*) Spominjamo se, kaj je isti Čerin pisaril l. 1889. proti dr. Gregorčiču, ko je bil ta prisiljen, položiti mandat zopet v roke svojim volilem, ki naj sami določijo, ali ga je vreden ali ne. Zdaj je isti Čerin seveda drugačnih mislij! Uredn.

**) Na volilnem shodu, kaj ne? — Ured.

svoje postopanje“. Dana bo pa tudi nam prilika, povedati Vama v obraz, kako mi (a ne laški porotniki) sodimo o Vajinem — „lojalnem in poštenem postopanju“. — *Volilec.*

Goriška realka nam je že doposlala svoje letno poročilo o sklepu šolskega leta. Iz tega posnemamo:

Vseh učencev je bilo 304, med temi 55 na pripravljavnici. Iz Gorice jih je bilo 186. Katolikov 282, pravoslavni 5, protestantov 8, židov 9. — Nemcev 51, Italijanov 190 (med temi 49 na priprav.) 53 Slovencev in 10 drugih narodnostij. — Najstariji dijak je imel 23 let. — Šolnine je došlo 5150 gld. — Odliko je dobilo 10 dijakov: prvi red 183, drugi red 69, tretji red 22, *popravljalni izpit* 20.

Prihodnje šolsko leto prične 17. sept. Sprejemni izpiti bodo 14. in 15. sept. za tuje, 16. in 17. pa za učence, ki iz pripravnice prestopijo na realko. — Ponatankosti objavimo o svojem času.

Izpiti na realki. — Dne 4. in 5. julija 1894. vršili so se zrelostni izpiti na tukajšnji višji realki. Od 11. maturantov je jeden (Gridl Franc) odstopil radi bolezni; izpit so zvršili: Cuizza Emil, Derossi Fioravante, Hantsch Karol, Henriquez Karol, Hrovatin Henrik, Krams Martin, Lovat Henrik, Skrochowski Josip; na dva meseca sta zavrnjena (reprobirana): Pozzo Marij iz matematike in Žnidarčič Ivan iz zgodovine.

Sv. Ciril in Metod. — Učeraš je je ves katoliški svet spominjal godu sv. C. in M., ki sta slovanskim narodom prižigala luč sv. vere. Zato so se pa posebno slovanski narodi hvaležno spominjali svojih prvoučiteljev in slavili njiju spomin. — Tudi pri nas na Goriškem so na predvečer na mnogih krajih goreli kresovi in strelji topičev so v večerni tišini oznanjali za ves slovanski svet pomembni dan. Strelji iz Vrtojbe, Prvačine in z Vogerskega so se razlegali celó do Gorice. Od tu so se videli tudi mnogi Kresovi z Vipavskega in s Krasa. — Slava svetima bratoma Cirilu in Metodu!

Nesreča v Vrtojbi. — V sredo ob 10. zjutraj sta se neki gospodar in hlapec lotila čistiti stranišče. Hlapec je šel notri, gospodar je ostal zunaj; hlapcu je prišlo slabo, da se je zgrudil v blato, gospodar je skočil notri, a tudi njega je smrad omamil. Prihitelec je sosed, ki je sicer rešil oba, a on sam je potem obtičal v jami. Rešili so ga, a njegovo življenje je bilo v nevarnosti; poklicali so dr. Rojca iz Gorice in deli so ga v sv. olje. Upanje je, da ozdravi. Prva dva sta zdrava.

Lega Nazionale je imela v nedeljo svojo tretjo glavno skupščino v Gorici. Vršila se je brez posebnega zunanega blišča, ker takó je svetoval bajé tržaški župan dr. Pitteri, ki je nalašč za to prišel v Gorico. Prišel je bajé novico iz Trsta, da od tega zborovanja je zavisna potrditev dr. Venutija za župana. (Ako je to res, potem so visoki krogi pač z malim zadovoljni. Da so Lahi vsaj na zunaj mirni, da ne prirejajo škandalov in demonstracij, pa so zadovoljni. — Dobro je, da si to zapomnimo.) Udeležba ni bila kdo vé kakó ogromna, veliko manjša nego se je pričakovalo. Ako pomislimo, kakó blizu je Trst, moramo reči, da je od tam došlo takó malo gostov, da so se goriški Lahi kar čudili. Nasproti temu so pa bili tudi gostje razočarani, ker videli so med udeleženci mnogo takih, katerih — ni bilo.

Ako se dostavino, da se zborovalci niti pošteno najesti niso mogli (v nobenem hotelu niso sprejeli banketa), povedali smo vse, kar se o tem zborovanju pripoveduje po mestu.

V Renčah so imeli v torek nove volitve v občinsko stasinstvo. Udeležba je bila nenavadno živahna; z Gradišča in iz Prvačine je došlo veliko volilcev. V 3. in 2. razredu je zmagala nova stranka, v prvem razredu so pa ostali poprejšnji možje. — O teh volitvah smo prejeli dva dopisa; enega proti stari stranki, enega pa proti novi. Kaj hočemo, priobčiti oba ali nobenega? Vsakdo poreče: Zdaj so volitve končane, ne priobčite nobenega, kar je bilo — je bilo! In prav je takó! Želimo pa novemu stasinstvu, da bi uspešno delovalo za svojo županijo in za popolno sporazumljenje vseh občinarjev. — Ako bi se uresničile nade, katere stavlja eden dopisnikov v novo stasinstvo, bili bi zares veseli! Na delo! In: Mir Vam bodi!

Iz Čezsoče pri Bolcu: Pri nas smo dobili, kakor je znano, prav lep železen most čez Sočo, ki nas veže z Bolcem in ostalim svetom. Most je skladoven, ali za cesto se pa res nič ne stori. Tak most zasluži lepše ceste! V sili ne moremo niti zdravnika pripeljati v Čezsočo, — Prosimo sl. cestni odbor, da se nas domisli.

Še nekaj. Pod Polovnikom v Čezsoči so čebele nabrale v 5 dneh osem kilov medu.

„Kažipot“. — O tem delu pisal je „Dom in Svet“ jako pohvalno. Med drugim pravi: „Tukaj je nakopičenega res veliko gradiva o goriški deželi, in ne vem, česa bi si človek še želel in ne bi dobil v knjigi. Cerkevne, šolske, politične, občinske in društvene stvari so zabeležene na drobno. Seveda ne more kritika segati v posamnost, — kdo pozna neki vse krajevne razmere! — a pripoznati treba, da je bilo tukaj dovolj truda in poguma, da se je rodilo to delo. Kdaj dobimo kaj takega tudi za Kranjsko?“

Ta kritika mora izdajatelja le veseliti in vspodbuditi ga k nadaljevanju. Prvega letnika je še veliko v zalogi. — Ceno mu odslej znižamo na 80 kr.

Izlet v Devin, kateri je priredil „Tržaški Sokol“ in se je izborni sponesel, je močno razburil živce nekemu dopisniku graške skrbe tetke „Tagesposte“, da že trepetaja za italijanstvo jadranskih obal. Ubogo italijanstvo, kakó piškavo mora to biti, ako trepetaja pred vsakim slovanskim korakom na — domači zemlji.

Izlet na Nabrežino, kateri je na praznik sv. Petra in Pavla priredila „Tržaška Čitalnica“, sponesel se je prav veličastno. Udeležniki so bili dostojno sprejeti in vrli Nabrežinci so se potrudili, da so ljubim gostom oslajšali bivanje na njih treh. — Naj bi „Tržaška Čitalnica“ večkrat prirejala take izlete, zlasti v bližjo okolico, kakor dela njena goriška sestra, kajti dotika slovenskih meščanov z okoličani more le dobrodejno uplivati na razvitek narodnega probujenja po okolici.

Planinska kočja na Kaninu. — Slavnost slovesne otvoritve, ki je bila napovedana na dan 16. t. m., je odložena do 20. avgusta. — To kočjo je zgradil goriški odsek „Nemško-avstrijskega planinskega društva“. Grof Alfred Coronini je iz prijaznosti do naših Bolčanov daroval večjo svoto, ker je prepričan, da kočja bo Bolčanom v korist.

Najdena obleka. — Iz Malega dola pri Komnu nam poročajo, da neka Marija Furlan je našla na cesti od Gorice proti Dornbergu novo obleko iz „tibeta“. Kogar je, naj se oglasi.

Tržne cene. — Kava Santos 156 do 158, sandomingo 164, java 168, portoriko

175 do 180, cejlon 188, moka 185. — Sladkor 34 $\frac{1}{2}$. — Slanina (špeh) 52. — Maslo surovo 64 do 70; kuhano 90. — Moka, turšica in otrobi se držé v ceni že precej časa; tu ni sprememb.

Sadni trg je prav živahen. Silno veliko sadja se izvozi v tuje kraje, ostanke pojemo pa doma. Krompir je največ do 2 kr. kilo. — Cene sadju so vsak dan drugačne.

„Slovanska knjižnica“. — V soboto je izšel 20. snopič, v katerem se pričinja večja povest „Zaobljuba“; obsegala bo kakih 5 snopičev. Povest je krasna; spisal jo je Ferd. Becić, sloveči hrvaški pisatelj. — „Slov. Narod“, naznanjajoč to delo, želi „Slov. knjižnici“ kar največ gmotne podpore, da bi mogla napredovati takó, kakor je začela. — Žal, da te podpore ni; zdaj ima že okoli 200 gld. primankljeja, a med naročniki vse polno terjatev. Kar čuditi se je, kakó ljudje dandanes brezskrbno prejemajo časopise, na plačilo pa ne mislijo. Taki naročniki so največja nesreča za naše časnikarstvo, katero zatirajo s svojo malomarnostjo.

Z Bukovega pri Cerknem: V „Prim. Listu“ toži neki dopisnik z Bukovega o slabem gospodarstvu in o slabi cesti. — Dopisnik je resnico pisal. Pri nas nimamo nobene občinske ceste in smo popolnoma brez šole, če tudi plačujemo cestne šolske doklade. Naj bi se nova uda šolskega sveta bolj vstrajno potezala za ustanovitev šole. — Prav bi bilo, ako bi mi Bukovci posnemali svoje sosede Žabčane (!! Ur.), ki so dobri in skrbni gospodarji. Majhna vasica je, pa je speljala vodo v vas, a stroj jo mora 30 metrov navzgor gnati. To je nekaj stalo. — Ali bi ne bilo prav, ako bi zgled posnemali tudi mi? *

Iz beneške Slovenije. — V široko-znanem Landerju ob Nediži se je dobro obnesel letošnji shod sv. Ivana. Ljudstva je bilo toliko, da je zmanjkalo živeža: gostilničarji so bili v veliki zadregi. Tudi s Kobariškega je došlo veliko ljudij. Poleg Slovencev iz vse Benečije je prišlo tudi veliko Lahov, kajti vsakdo, ki je kaj slišal praviti o sloveči landerski jami, bi se rad prepričal, če je res takó, kakor je slišal praviti; zato prihiti na dan sv. Ivana Krstnika semkaj k tej cerkvi, ki je zidana v oni jami, (kjer se je, kakor pravi pravljica, več časa skrivala domača vojvodinja, katero je preganjal hunski kralj Atila.) Kdor je pa enkrat bil tamkaj, vleče ga tje srce zopet in zopet, ko se približa dan sv. Ivana.

Prav bi bilo, da bi kak slovenski časopis kaj več prinesel o tej sloveči jami in cerkvi sv. Ivana; potem bodo Slovenci toliko raje hodili semkaj v našo tužno beneško Slovenijo.

Javnih plesov je bilo tisti dan tudi dosti; ta razvada je pa na Beneškem prav ukoreninjena, da nič ne štejejo takih praznikov, ako ni plesov.

Vihar in toča. — Iz Hudejužne na Tolminskem: Dne 27. junija je bil pri nas strašen dan. Okoli 3. pop. prihrul je grozen vihar in toča je začela strahovito klestiti. V kratkem času je uničila vse poljske prideleke; polje je bilo s točo pokrito, kakor o Božiču s snegom. Bog se nas usmili! Ali bi nam visoka vlada ne mogla iti nekoliko na roko in pomagati v veliki stiski?

Iz Tolmina. — Do 18. junija imela je naša posojilnica 43.353,57 prometa. Če kod, gotovo tu veljajo besede: Ne sodite pred časom. Še preden je bila rojena, je bila ob

svojem času obsojena. Kakor vsa znamenja kažejo, bo naša posojilnica posebno krepko delovala.

Glasba. — Maša „Ora pro nobis“ v spomin 700 let, odkar je župnija na Št. Viški gori, zložil Janez Laharnar organist. Založilo „Cecilijansko društvo za gorisko nadškofijo“. Tiskala sta jo Engelmann in Mühlberg v Lipsiji. Strokovnjaški list „Cerkveni glasbenik“ ocenjuje v 2. številki t. l. to delo sledeče:

„Iz litanij znani motiv „ora pro nobis“ je srečno uporabljen v posameznih delih cele maše ne samo v homofoničnih stavkih, ampak tudi v polifoniji, namreč v stavkih „Christe eleison“ — „Gratias“ do „Jesu Christe“ — „Osana“ — „Benedictus“ — „Dona“. Faktura skladbe je povsodi jasna, nikjer ni nič prisiljenega, glasovi ovijajo drug drugega jako gladko; cela skladba naredi najprijetnejši utis in mi jo z veseljem kot uzorno priporočamo vsem cerkvenim pevskim zborom ter opozarjamo dirigente, naj ravnaajo s 4-polovnim taktom kakor s 4-četrtinskim, da se tempo lepi skladbi na kvar ne zavleče“. — Da smo mi o tem domačem delu toliko časa molčali, je krivo, ker smo vedeli, da je skladba poslana nemškim cecilijanskim prvakom v presojo. Predsednik nemškega cecilijanskega društva preč. monsignor Fr. Schmidt piše o tem delu sledeče: „Mladi mož ni brez talenta, pa manjka mu še šole. V ta namen mu priporočam proučiti „stare klasike“ in pa tudi novejša cecilijanska skladatelja, kakoršni so: Haler, Piel, Mitterer, i. t. d. Maša sama je vredna, da se sprejme v „Vereinskatalog“ omenjenega društva“. V ta namen se je poslala maša še dvema presojevalcema, namreč P. Utto Kommüllerju na Bavarsko (Stift Metten) in pa g. Schenku v Klausenu na Tirolsko. Stvar pa še danes ni rešena. Tako sodijo glasbeni strokovnjaki delo našega domačega slovenskega skladatelja.

Razgled po svetu.

Presv. cesar je prišel koncem preteklega tedna na južno Tirolsko. Italijani so se pripravljali na sijajen sprejem, ker so upali, da cesarjev dohod jim prinese ob enem boljše nade, da dosežejo samoupravo Trenta (Tridenta ali južnega Tirolskega, kjer bivajo Lahi). V tej zahtevi so namreč edini liberalci in konservativci. — Ali vladni listi so hiteli zatrjevati, da cesarjevo potovanje nima nikakega političnega pomena; vsled tega tudi ni pričakovati kakih političnih posledic. — Pripravljale so se deputacije poslancev in županov, ki bi cesarja prosile, da bi dal Trentu samoupravo, ali bilo jim je namigneno, da ne bodo sprejeti. — Vsled tega je ponehalo oduševljenje mnogih laških krogov za slavnosti presv. cesarja na čast. Pri slavnostni predstavi v gledišču (v Trentu) so bili navzoči skoro izključno le častniki in c. kr. uradniki (kakor se dogaja o takih prilikah tudi v Gorici). — Priprosto ljudstvo pa povsod viharo pozdravlja svojega vladarja.

Na Dunaju so bile nastale nenavadno hude homatije mej vseučiliško mladino. Prof. Nothnagel se je jako nelaskavo izrekel o protizidovskem gibanju; na to so mu protizidovski visokošolci, katerih je prav mnogo, odgovorili z veličastno demonstracijo, na kar so jih židovski tovariši zopet po svoje zavrnil. Vsa predavanja so morala za par dni ponehati. Nothnagel več dni ni prišel na vseučilišče. — Protizidovstvo se širi. Prav!

Dr. Jos. Frank, eden glavnih vodij „stranke prava“, je v nedeljo stopil

pred svoje volilce in jim poročal o svojem delovanju. Volilci so mu soglasno dali zaupnico.

Žrtve anarhizma. — Predsednika francoske ljudovlade Carnota so sijajno pokopali, kakor se spodobi takemu možu. Vsi vladarji so izjavljali svoje sožalje pokojnikovim udovi in Franciji ter se dali zastopati pri pogrebu. Sovražstvo Francozov proti Italijanom se je nekoliko poglobilo, kajti umes je posegla tudi cerkev, ki je mirila svoje vernike z resnično trditvijo, da anarhizem ne pozna domovine.

Da je to res, dokazal nam je enak čin v Livornu. Urednik Bandi je povodom Carnotovega umora spisal krepk članek proti anarhizmu. Drugo jutro, ko se je ta peljal v uredništvo, ga je napadel neki anarhist in zabodel v trebuh.

Tudi Crispija, ministerskega predsednika v Italiji, je pred par tedni napadel anarhist s samokresom.

V Madridu je neki anarhist napadel vodjo tistih delavcev, ki so letos romali v Rim; priskočil je na pomoč neki delavec, a anarhist je temu zabodel nož v prsi. Strašno!

Srbija. — Kralj Sašo je bil v Carigradu, kjer ga je Sultan lepó sprejel in gostil. V torek se je odpeljal v Solun. — Meseca avgusta je nameraval potovati na Dunaj in v Berlin; ali ker je nemški cesar med tem drugod zavezan, je to potovanje odloženo na nedoločen čas. — Ko se Sašo vrne domov, pojde Milan bajé v Pariz, kjer ga tovariši, že težko čakajo, ker slutijo, da ne pride prazen. Potem pojde v Karlove vane.

Na Angležkem je vedno močnejša neka stranka, ki deluje proti monarhiški obliki države. — Te dni je ta stranka odkrito razkrila svoje mišljenje v parlamentu. Vlada je predlagala, naj bi parlament poslal kraljici častitko zaradi rojstva najmlajšega praunuka. Načelnik rečene stranke se je uprl temu predlogu, češ, da njegova stranka ne pripozna kakih dolžnosti napram dednemu vladarju. Kaj pa je posebnega kraljevska hiša storila dobrega za državo? Z občudovanjem se govori, da kraljica sedi na prestolu že 50 let; v resnici pa ona ni nikdar vladala. O princu Wallesu vemo le toliko, da se rad zabava. Kdo vé, ali novorojeni princ ima vladarju potrebne sposobnosti. Vзраste mej licemerci, misleč, da je kaj boljšega nego drugi ljudje. Ko odraste, potoval bo okoli sveta, potem bomo čuli o čudnih zakonih in drugih takih rečeh, dežela pa bo morala vse to plačati.

Vojska v — Aziji? — Med Kino in Japonom je navstal resen spor, kateri utegne dovesti do vojske. Vsa ta zadeva ima svoj izvor v tem, da si obe imenovani državi privajati pravico do nadvladja nad kraljestvom Korea. (Korea je poluotok med Rumunim in Japonskim morjem v vzh. dni Aziji. Ima 9 milijonov prebivalstva. Op. ured.) Nasprotstvo se je tako poostriilo v poslednji čas, da je vojska skoro neizogibna. Vojne ladije iz Amerike, Anglije, Ruske in Nemčije so že priplule v koreansko pristanišče, da ščitijo inozemce. Japan se že z vso silo pripravlja na vojsko in Kina odposlje v Koreo te dni 20 batalijonov vojakov.

Tiskovna pravda.

proti „Soči“ in „Rinnovamentu“.

(Konec.)

Sodni dvor je bil sestavljen: svetnik Flegar predsednik, svet. Gironcoli in pristav Dell'Ara votanta; zapisnikar avskultant Fon; kot tolmač se zapriseže avskultant Fabijan. — Tožnik Travan (i) je navzoč; zastopa ga dr. Frapporti. — Zatoženca

zastopa dr. Jos. Stanič iz Tolmina; navzoč je le urednik „Soče“ Andr. Gabršček; urednik „Rinnovamenta“ g. Ivan Kušar je naznanil, da je še vedno bolehen, zato naj se obravnava nadaljuje brez njega.

Prične se sestavljanje porotne klopi; tu se je unela borba, ki je le pri zaprtih vratih trpela poldrugo uro. — Porotniki se zberó; vseh je 26. Prečitajo se postavna določila, ki dajejo porotnikom pravico, da se smejo v posamičnih slučajih izogniti častni službi ljudskega sodnika. — Nihče se ne oglasi.

Na to pravi dr. Stanič, da razlogi, ki opravičujejo oproščenje ali izključenje od porotniške službe, niso vsi navedeni v zakonu. Imamo še drugih vzrokov, ki so namreč sami po sebi umljivi. Gluho in slepe ljudi pač nihče ne bo klical za porotnika. Takó pa tudi taki možje niso sposobni za ljudskega sodnika, ki so gluhi za posamične slučaje, ako namreč ne razumejo jezika, v katerem se ima obravnava vršiti. V našem slučaju je tožena „Soča“; njen urednik je sin te dežele in ima pravico, biti zaslišan v svojem jeziku brez tolmača. — Tega mnenja so razni veljavni krogi. Najpoprej naj omenjam interpelacijo dr. Jos. vit. Tonkliča in tovarišev v deželnem zboru 16. jan. 1894., v kateri je jasno dokazana nezakonitost pri sestavljanju letne porotne liste. (Jih našteva.) Tam je povsem na mestu navedena tudi postavna določba, da: „Nihče se ne more odtegniti postavnemu sodniku“. Za Slovenca je po postavni ljudski sodnik le Slovenec in nihče drugi! — Dalje vzame v roke hitropisni zapisnik državnega zbora, in pravi, da tudi minister grof Schönborn je priznal krivičnost takega postopanja pri sestavljanju porotnih sodišč in obljubil pomoči. — Potem navede tudi razsodbo kasacijskega sodišča v zadevi lanske tiskovne pravde s prof. Babschem, v kateri je rečeno, da tožencu je bilo na voljo dano, izključiti pri žrebanju vse tiste porotnike, o katerih je mislil, da ne znajo slovenskega jezika.

Z ozirom na vse te razloge predlaga, naj se poprašajo vsi gg. porotniki, ali razumejo slov. jezik; kdor ne zna, naj se že naprej izključi.

Zakon pravi, da mora biti pri žrebanju vsaj 24 porotnikov navzočih; le v slučaju, da sta obe stranki zadovoljni, more biti tudi manj porotnikov. Jaz sem povsem zadovoljen tudi z manjšim številom, da bodo le vsi znali slov. jezik.

Ko je tolmač na kratko prestavil izvode dr. Staniča, ustane dr. Frapporti in se protivi vsem njegovim razlogom in predlogom.

Zopet se oglasi dr. Stanič in se upira trditvam predgovornika, da vsi razlogi, ki izključujejo porotnike, so po vrsti naštet v zakonu. Vse naše kazensko postopanje sloni na ustnem in neposrednem razpravljanju; zlasti je pa to potrebno pred ljudskimi sodniki, ki morajo naravnost vse razumeti, brez prevodov in tolmača. — Svojih predlogov nisem mogel staviti vsaj 24 ur prej, kakor trdi tožilčev zastopnik, kajti jaz še zdaj ne vem, koliko je porotnikov, ki ne umejo slov. jezika; morebiti ga znajo vseh 26. Naj se torej poprašajo, ali znajo slov. jezik ali ne, da bodo mogli umeti tožene članke in obrambo zatoženčev brez tolmača.

Tolmač je le nekako izjemno postopanje in le za take slučaje, ako pridejo pred našo poroto kaki tuji, ki ne umejo deželnega jezika. — Uprša dalje, ali ima tolmač zakonito sposobnost? Ali ima spričala, katera si je pridobil pred zakonito komisijo? Poznati mora oba jezika prav dobro, najfinejše nianse mora znati v obeh jezikih dobro izraziti, sicer prevodi niso nič vredni.

Dr. Frapporti se je zopet upiral in dr. Stanič ni ostal odgovorov dolžan. Sodni dvor pa je razsodjal zapored o vseh predlogih dr. Staniča in vse — zavrgel; zagovornik je vselej naznanil pritožbo ničnosti.

Konečno se je pričelo žrebanje. Dr. Frapporti je imel lahko nalogo: izključeval je vse Slovence; le dva sta mu ušla, ker ni imel več pravice do izključevanja. — Naš urednik je imel pa težavo. Smel je izključiti le 8 porotnikov, a znanih mu prav vročerkov: nasprotnikov je videl več; izključeval jih je, dokler je imel pravico. Da ni mogel izključiti vseh, katere bi rad in bi tudi moral, da bi mu vsaj že naprej ne rojile po glavi črne slutnje, češ: „Lasciate ogni speranza voi ch' entrate“, to je povsem naravno. Porotna klop je sestavljena in vrata se odprejo občinstvu.

Ko se dovrše razne formalnosti, se prečita obtožnica. Potem dobi besedo toženi urednik.

Urednik pravi, da nasprotnik je izključil vse tiste porotnike, ki znajo slovenski in ki edini morejo biti v tej pravdi pravoveljavni sodniki. S tem činom je

pokazal, da ne zaupa porotnikom talijanske narodnosti; zakaj naj bi pa zatoženec več zaupal tem porotnikom, ki so ostali? — Celo porotno klop smatra za nezakonito, ker se je nezakonito postopalo že pri sestavljanju letne liste. Komisija je izključila vse tiste Slovence, ki ne znajo laški, dočim se pri laških porotnikih ni prašala, ali znajo slovenski. To je dvojna mera, ki ni pravična in je skrajno razžaljiva za slovensko večino v deželi; protestovala sta proti njej tudi dva člana komisije. — Proti takemu nezakonitemu postopanju so podali slovenski deželni poslanci interpelacijo (jo označi natančneje), ki naj se sprejme v zapisnik, ker se toženec popolnoma sklicuje na njo. — Prečita potem odstavek iz lanske razsodbe kasacijskega sodišča in besede ministra Schönborna v državnem zboru. Tudi na te razloge se opira.

Predsednik svetnik Flegar večkrat pretrga zatoženčev govor. Pravi, da zat. se opira na razloge, katerih ni v nikakem zakonu. Razlogi, katere navaja, niso danes na mestu, marveč jih lahko porabi za pritožbo ničnosti. Sodniki, pravi, cenijo izjave gg. poslancev, ministra in kasacijskega sodišča, ali vse to ni zakon itd.

Urednik ostaja pri svojih izvodih in stavi predloga:

1. naj se razprava odloži, dokler se v Gorici ne sestavi porota, ki bo mogla soditi brez tolmača in prevodov;

2. ako to ni kmalu mogoče, naj se vsa pisma odpošljejo najvišjemu sodišču, da isto odloči drugo poroto, ki bo mogla soditi v zmislu prvega predloga.

Na to prekliče pooblastilo zagovorniku, rekoč, da pred tako poroto, katero smatra za nezakonito, se noče zagovarjati niti noče, da ga kdo zagovarja.

Dr. Frapporti se seveda upira vsem zatoženčevim razlogom in predlogom. Dr. Stanič pa podpira zatoženca in pravi, da njegovi razlogi in predlogi so povsem opravičeni.

Sodni dvor gre na posvetovanje, kjer ostane 20 minut. Ko se vrne, naznanil predsednik, da sodni dvor je zavrnil zatoženčeve predloge, a dr. Staniča imenuje uradnim zagovornikom.

Urednik „Soče“ naznanil pritožbo ničnosti in pravi, da nima v dvoranici ničesa več opraviti, zato se odstrani. — Pobere svoje papirje in gre.

Dr. Stanič protestuje proti temu, da je imenovan uradnim zagovornikom, ko ga zatoženec sam noče imeti; ostane na svojem mestu, ker ima itak zagovarjati g. Kušarja, vendar naznanil pritožbo ničnosti.

S tem je bilo konec dolgotrajnemu uvodu, ki je pa za razvitek našega boja v tem velevažnem uprašanju velikega pomena. Veliko točk je dalo povod pritožbam ničnosti, o katerih bo sodilo kasacijsko sodišče na Dunaju. Ako te razsodbe končajo neugodno za nas, bodo naši zastopniki imeli priliko, iz vsega tega gradiva napraviti načrt novi borbi za premembo sedanjih porotniških razmer na Primorskem. — Saj je vendar jasno kot beli dan, da smo tudi Slovenci enakopravni državljani. Zakaj naj se torej moramo vselej in vselej zagovarjati pred porotniki, ki nas ne razumejo? Saj je Slovencev večina v deželi!

Preidimo k obravnavi. Ker je uvod predolg, a važen, povzamemo poročilo o razpravi sami prav na kratko.

Ker urednika A. Gabrščka ni navzočega, prečitajo se njegovi zapisniki pred preiskovalnim sodnikom. Urednik je izjavil, da prav tisti čas je bila med delavskim stanom velika razburjenost proti Travanu, kar dokazuje s pričami; in v tej razburjenosti so mnogi iskali vzrok tistemu „napadu“. — Druga govorica, da bi se bili Goričani pretepli med seboj, je bila splošno razširjena in urednik si je štel v dolžnost, zabeležiti jo. S tem je imel namen, opozoriti oblastva na to, kaj se govori, da bi poizvedovala, kajti nam Slovincem je mnogo na tem, da resnica pride na dan. Ako bi pa oblasti preiskale in bi se one govorice dokazale kot neutemeljene, bi „Soča“ drage volje objavila uspeh preiskave.

Na to se prečitajo znani toženi odstavki iz „Soče“ in „Rinnovamenta“. Predsednik pripoveduje o solkanskem „napadu“ in potem se zaslújši priče.

Policijski komisar Contin potrdi, da v Gorici ste bili res splošno razširjeni obe govorici, kateri je „Soča“ objavila.

Policijski nadzornik straž Matija Poje in žandarški postajevodja Josip Pirc potrdita drugo govorico.

Krojač Ivan Bajt potrdi prav odločno obe govorici, radi katerih je „Soča“ tožena. On ni slišal

nikdar simpatičnih besed proti Travanu. Tudi je splošno znano, da Travan mora biti povsod zraven, kjer je kak razpor med Slovenci in Italijani. Ko so bili pred leti „Sokolci“ napadeni na Travniku, je bil Travan tudi poleg in on sam je mene zgrabil. (Pripoveduje natančno o tistem napadu.) Po nekih mestnih volitvah je Travan brizgal na njega in še enega tovariša v sobo Dreherjeve gostilne, česar sta se prestrašila. — Razdraženost proti Travanu je bila med slovenskimi kakor med laškimi delavci. — Tudi Lahe same je slišal že večkrat govoriti o Travanu: „Quel mostro di Travan“ in „Figura porca“.

Priča Jos. Hrovatin, denarničar „Slovenskega delavskega podpornega društva“ pové, da blizu 200 delavcev je prestopilo od okrajne bolniške blagajne k delavskemu društvu zaradi nerednostij in nepravilnostij, ki so se jim tam dogajale. Celó laški delavci so hoteli pristopiti, a jih društvo ni sprejelo. — Potrdi tudi drugo govorico v popolnem obsegu.

Valentin Cibisnig pravi, da Travano očé je navadno govoril furlanski, a znal je tudi slovensko; mati je Slovenka; z Leopoldkom sta govorila furlanski. (In to je dokaz, da L. T. je — Furlan!) — Enako pričuje Ant. Messaglio. —

Josip Venuti, bivši predsednik blagajne, potrdi, da so bile pritožbe in razdraženosti proti blagajni. Ve tudi, da mnogi delavci so izstopili iz društva, a vsi uzroki so neopravičeni. — Blizu takó potrdi sedanjí predsednik Jos. Paternolli. On hvali Travana kot vestnega uradnika in pravi, da razlogi pritožb niso opravičeni.

Priča dr. A. Gregorčič potrdi, da so se delavci pritoževali proti blagajni in Travanu in prestopali k našemu društvu. — Potrdi tudi drugo govorico.

Dr. Al. Rojic navede posamične slučaje, ko so delavci hodili k njemu kot k zdravniku; spoznal je, da so bolni, a pri bolniški blagajni jim niso hoteli dati podpore. — Potrdi tudi drugo govorico.

Obravnava se pretrga ob 2-20 pop.

* * *

Zvečer ob 6. se nadaljuje. Okrajni komisar Prinzig, ki je bil pozvan za pričo, ni došel, ker ga ni bilo v Gorici.

Priče Ivan Zotter, Ivan Zian in Anton Bortolotti potrdé v polnem obsegu, da med delavskim stanom je vladala razdraženost proti okrajni bolniški blagajni in Travanu. (Več „Soča“ ni trdila: ali je bila razdraženost opravičena ali ne, to je drugo uprašanje!)

Dr. Villat in dr. Bramo, ki sta zdravnika bolniške blagajne, izjavita, da delata pravilno in da torej pritožbe ne morejo biti opravičene.

Tožitelj Travana(i) želi biti zaslišan kot priča. Dr. Stanič se upira, da bi Tr. prisegel, a sodni dvor dovoli, in Travan — priseže.

Najprej zatrjuje, da je Italijan; očé je bil Italijan, a mati Slovenka; doma je govoril le laški in hodil v laške šole. — Spominja se „Sokolev“ pred kavarno „Imperiale“ na Travniku, Sokolci so izzivali s klici. „Živio slovenska (!), Gorica je naša!“ Taj, da bi bil zgrabil Bajta, Taj, da bi bil dvema Slovincema brizgal v Dreherjevo gostilno. — Ako je iz Moserjeve tovarne prestopilo k slovenskemu delavskemu društvu veliko delavcev, se je zgodilo radi tega, ker gospodar prihrani vsake 4 tedne do 30 gld.

Ker pričevanje Travano naravnost nasprotuje izpovedbam Iv. Bajta, pokliče se zadnji še enkrat, a ta zopet odločno potrdi vse svoje trditve. (Kdo ima prav, Travan ali Bajt??)

Dr. Stanič upraša Travana, kakó se piše, a ta odgovori v zadregi, da — Travani.

Zapisnikar prečita poročilo glavarstva o Travanu; pravi, da je prišta skrajno laške stranke in Slovincem jako nasproten.

Dr. Stanič zahteva, naj se čita zapisnik o slamniku, ki se je našel zraven Travanovega cilindra. Takega slamnika ne nosijo v Solkanu in sploh ne v okolici. — Da bi se poklical za pričo navzoči župan solkanski, sodišče ne privoli.

Čitajo se uprašanja, ki se imajo staviti porotnikom. Moramo stisniti nadaljno poročilo. Morebiti se povrnemo v prihodnji „Soči“. — Porotniki so uprašanja potrdili, kakor smo v uvodu povedali. — Vsled tega sta bila oba urednika obsojena: A. Gabršček na 240 gld. globe in 100 gld. izgube na kavciji; Ivan Kušar na 100 gld. globe in 60 gld. izgube na kavciji. — Dr. Stanič naznanil pritožbo ničnosti.

Izdajatelj in urednik A. Gabršček.
Tiska „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček.